

SJOES

**Lesmateriaal voor het basisonderwijs
ter stimulering van taalbewustzijn
en meertaligheid, van inclusie
en saamhorigheid**

Karijn Helsloot & Fleur Daemen

studio **taal**wetenschap

Les 1 Jouw taal, mijn taal, onze talen

Introductie

De leerlingen maken kennis met het project SJOES. SJOES helpt om over taal te praten, over het Nederlands, de nationale taal en de belangrijkste schooltaal, maar ook over andere talen. De leerlingen maken kennis met begrippen als moedertaal, thuistaal en vreemde talen, en ze worden uitgenodigd na te denken over hun eigen meertaligheid.

SJOES, *schoenen*, schoenen in het algemeen, vertonen veel overeenkomsten, ondanks de verschillen in kleur en materiaal. Talen hebben ook veel met elkaar gemeen, ondanks de grote verschillen in klank en betekenis.

Dit gaan we de komende lessen samen ontdekken. Spoor de leerlingen aan thuis te praten over SJOES. Ouders, andere familieleden of vrienden kunnen meedenken en bijdragen aan het project. Tegen het eind worden ze wellicht uitgenodigd om de eindpresentatie bij te wonen. Maar eerst willen we weten welke talen we in de klas hebben, welke talen we met elkaar kennen.

Lesdoelen

- Elke leerling heeft nagedacht over zijn eigen talenkennis.
- De leerlingen weten dat er meer talen zijn dan het Nederlands en het Engels.
- Ze weten dat de klas als groep meer dan twee of drie talen kent.
- De leerlingen spelen met woorden in talen die ze niet (goed) kennen.

Activiteiten

1 Schoenen vergelijken

Schoenen hebben allerlei verschijningsvormen: gympen, nette herenschoenen, elegante pumps, kaplaarzen of klompen, schoenen die we hier zien, of schoeisel van verder weg, uit culturen die minder bekend zijn in Nederland, Vlaanderen, Europa. Laat eventueel plaatjes zien van schoenen uit verschillende landen, en praat met de leerlingen over de kenmerken.

2 Taleninventarisatie

We verzamelen de talen die we kennen. Eerst doet elke leerling dit voor zichzelf; later komt de hele klas aan bod. Welke talen ken je? Welke talen kennen je vader en je moeder, welke talen zitten in de hoofden van andere familieleden? Welke talen hoor je vaak, of weleens? Welke talen heb je gehoord op vakantie?

De mate waarin een taal wordt gekend, speelt nu geen rol. Ook een klein beetje kennis telt mee. Gebruik het werkblad *Mijn taalnetwerk*. Leerlingen vullen ieder een eigen werkblad in, en helpen elkaar ermee in hun groepje.

Schrijf een paar talen op het bord. Laat eventueel (een stukje van) uw eigen taalnetwerk zien. De volgende les gaan we door met dit taalnetwerk.

3 Hoe zeg je schoen in taal X?

Terug naar SJOES/schoen. Wat is het woord voor schoen in de talen die net zijn opgeschreven (of net benoemd zijn)? Vraag de leerling met een andere taal dan het Nederlands dit woord luid

en duidelijk uit te spreken. Schrijf de woorden nog niet op. Probeer naar elkaar te luisteren en het woord na te zeggen. Hoe lastig is dat!

Wanneer weinig andere talen dan het Nederlands in de klas aanwezig zijn, of wanneer een leerling niet op het woord voor schoen komt in zijn taal, gebruik dan de woorden voor schoen uit de Achtergrondinformatie bij deze les. Zelf woorden op laten zoeken in andere talen kan natuurlijk ook!

4 Fluisterspel – SJOES fluisteren

Doe het fluisterspel: in de kring wordt eerst het woord SJOES doorgegeven. Dat is nog makkelijk. Doe het nu met een minder bekend woord voor schoen, een woord uit een andere taal. Wat blijft er nu van over?

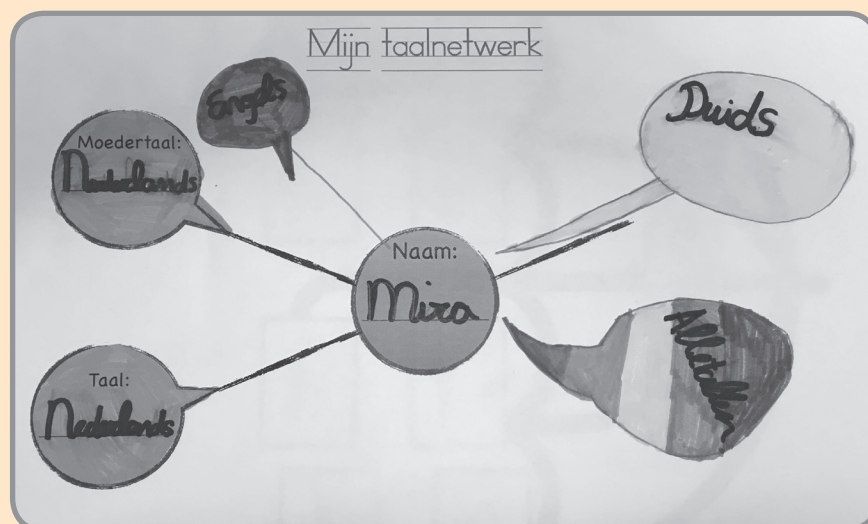
5 Reflectie

- Wat hebben we gedaan? Wat heb je gehoord of geleerd?
- Spreekt elke leerling dezelfde taal? We spreken allemaal Nederlands, meer of minder. Maar jouw gympen zijn net even anders dan de gympen van de leerling naast je.
- Welke leerlingen in de klas spreken een andere taal naast het Nederlands?
- Hoe zeg je *schoen* in een andere taal?

Na de les, en thuis

Laat de leerlingen het taalnetwerk mee naar huis nemen om te bespreken met ouders, grootouders en/of anderen. De volgende keer bekijken jullie het met elkaar in de klas.

Leerlingen verzamelen thuis woorden voor schoen in andere talen.

UIT DE PRAKTIJK

Noam, 7 jaar: *Mijn oma zegt dat ik Duits kan.*

Rose, 8 jaar: *Mijn vader spreekt soms Indiaas.*

Tawfik, 10 jaar: *Koerdisch is mijn taal, maar ook Arabisch en Nederlands.*

Talennetwerk van een leerling uit groep 5: *Nederlands, Engels, Duids, Alle talen.*

Achtergrondinformatie bij Les 1 **Jouw taal, mijn taal, onze talen**

Mijn taalnetwerk

Voor leerlingen is het niet altijd eenvoudig om te benoemen welke talen ze kennen. Nederlands en Engels geven oppervlakkig gezien geen probleem, maar om welk Engels gaat het, om Amerikaans Engels of Engels Engels? En het Nederlands uit Amsterdam klinkt ook een beetje anders dan dat uit Den Bosch.

En als een leerling zegt dat hij Marokkaans, Surinaams of Chinees spreekt, welke taal wordt dan bedoeld? In Marokko wordt Arabisch gesproken, maar ook door veel mensen een Berbertaal, en ook het Frans. En in Suriname zijn een paar grote talen zoals het Surinaams-Nederlands, het Sranantongo en het Sarnami, maar daarnaast ook heel veel kleinere talen. En over China maar niet gesproken. Naast het Mandarijn – de officiële schooltaal in China, en de taal van hoofdstad Beijing –, zijn er veel andere talen in China, zoals het Tibetaans, Kantonees en Hakka. En iets dichterbij: het Duits uit Oostenrijk of uit Zwitserland, of uit Noordrijn-Westfalen of Thüringen, een goede verstaander kan het verschil horen.

Als het gaat om leerlingen met een migratieachtergrond, uit bijvoorbeeld Afghanistan of Eritrea, dan klinken de namen van talen wellicht niet bekend, en daarom zijn ze ook moeilijk te plaatsen en op te schrijven. Het Perzisch uit Iran kent allerlei aanverwante vormen gesproken in Afghanistan en andere gebieden in die regio. Het heet Farsi in Iran, Dari in Afghanistan. Het Pashto, Koerdisch en Tadzjieks lijken ook op het Perzisch, maar elke variëteit heeft zijn eigen uitspraken en ook vaak aparte woorden, voor bijvoorbeeld planten- en diersoorten.

Bij het invullen van *Mijn taalnetwerk* gaat het niet over de hoeveelheid kennis die de leerling heeft van een specifieke taal, maar om het feit dat hij er contact mee heeft. Een nieuwkomer die nog maar net in Nederland is, beheerst het Nederlands nog maar nauwelijks, maar hij heeft er ontegenzeggelijk *contact* mee. Diezelfde nieuwkomer heeft misschien eerder contact gehad met het Turks, Grieks of Italiaans.

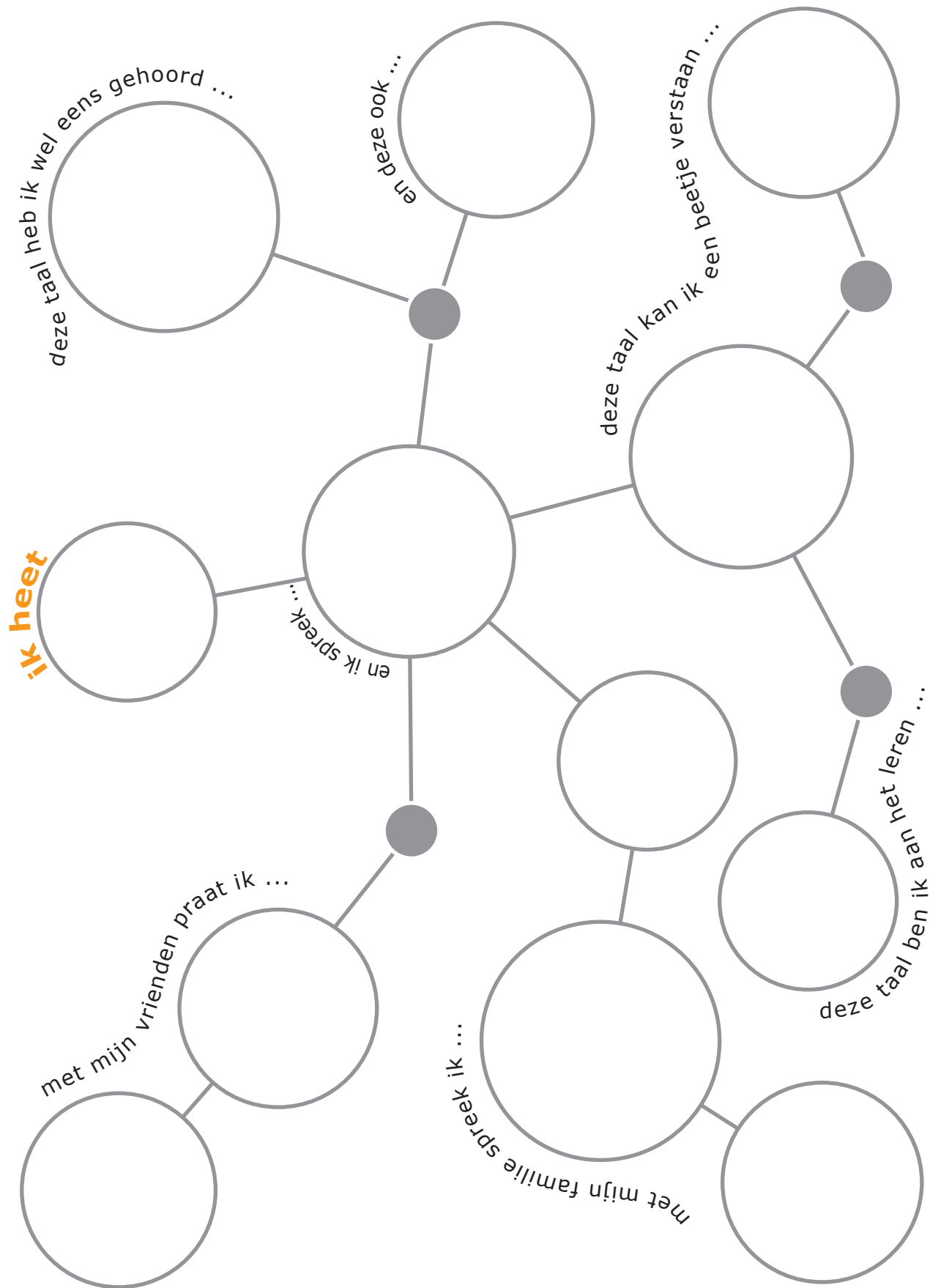
Hetzelfde geldt voor een leerling die in Nederland met Nederlandstalige ouders is opgegroeid. Die leerling heeft tijdens een vakantie misschien contact gehad met het Frans, Tsjechisch of – verder weg – het Papiaments op Aruba? Al deze talen kunnen een plek krijgen in *Mijn taalnetwerk* van de leerling.

Hoe zeg je schoen in taal X?

Woorden voor schoen in andere talen. We geven er hier een paar.

• Kenkä	Fins
• Chaussure	Frans
• Zapato	Spaans
• Cipő	Hongaars
• Sepatu	Indonesisch
• Scarpa	Italiaans
• Sapato	Portugees
• Pantof	Roemeens
• Ayakkabi	Turks
• Bota	Tsjechisch

Mijn taalnetwerk Werkblad 1

Over de auteurs

Karijn Helsloot is senior adviseur taalbeleid en meertaligheid. Voor het onderwijs heeft zij eerder Taaltrotters gemaakt, een multimediaal programma over taalvergelijking en meertaligheid, dat de landelijke populariseringsprijs taalwetenschap won in 2004. Taaltrotters bestaat ook in het Duits, Zweeds en Fins, en in het Fries en Nedersaksisch. Karijn is Italianist en is in 1995 aan de Universiteit van Amsterdam gepromoveerd op een studie over de ritmische structuur van taal (*Metrical Prosody*). Ze heeft voor Hogeschool Windesheim het Teachers College opgericht, een lerarenopleiding gebaseerd op thematisch onderwijs en formatieve evaluatie, met focus op bovenbouw po en onderbouw vo. Zij is mede-auteur van *Ruimte voor nieuwe talenten*, coördinator van de UvA/MIME-expertmeetings over Meertaligheid in het onderwijs, en projectmanager van Taal-naar-Keuze, aanvullend talenonderwijs binnen de Espritscholen.

<https://www.linkedin.com/in/karijnhelsloot/>

Fleur Daemen is in 2006, na haar opleiding Taalwetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, naar Londen verhuisd. Daar is zij begonnen met lesgeven in het tweedetaalonderwijs, eerst Engels en later ook Nederlands. Sinds 2016 woont en werkt zij weer in Nederland. Tijdens haar masteropleiding Nederlands als tweede taal en meertaligheid (Universiteit van Amsterdam, afgerond in 2018) heeft zij zich ondermeer beziggehouden met het ontwikkelen van lesmateriaal voor verschillende doelgroepen. Tevens heeft zij zich ingezet voor het onderwerp talensensibilisering met het oog op een samenleving die elkaars talenkennis ziet als verrijking.

<https://www.linkedin.com/in/fleur-daemen-03024a9/>